

Møte for lukkede dører
torsdag den 21. mai 1953 kl. 13.

President: Natvig Pedersen.

Dagsorden:

Innstilling fra finans- og tollkomiteen om fullmakter til å inngå kontrakter i forbindelse med det amerikanske «Off Shore Procurement Program» m.v. (innst. S.A.).

Etter forslag av presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Møtet holdes for lukkede dører.
2. Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet.
3. Ekspedisjonssjef Karl Skjærdal og konsulent Arne Haar fra Industridepartementet gis adgang til møtet.

Lindebrække (komiteens ordfører): Det foreligger en enstemmig innstilling fra finanskomiteen; men jeg går ut fra at det vil være naturlig på grunn av denne saks særegne karakter at jeg som ordfører i saken knytter noen bemerkninger til den.

Atlantehavspakten, som ble undertegnet den 4. april 1949, forutsetter, som bekjent, meget betydelig amerikansk hjelp til deltagerlandene i pakten når det gjelder utbyggingen av deres forsvarsberedskap. Opprinnelig hadde denne hjelp karakteren av direkte leveringer fra amerikansk side når det gjelder militært materiell og annet som har betydning for utbyggingen av forsvarsberedskapen. Men i 1951 skjedde det en endring i den form denne hjelp inntil da hadde hatt, idet en vesentlig del av hjelpen skulle finne sted på den måten at man fra amerikansk side finansierte leveringer av militært materiell fra produksjonskilder i Europa selv innenfor hvert enkelt av de deltagende land.

Formålet med denne omleggingen av den amerikanske hjelp faller da i to deler. For det første har denne omlegging av hjelpen til formål å bidra til en utbygging av selve produksjonskildene - produksjonskapasiteten - på det militære og forsvarsmessige område i hvert enkelt av deltagerlandene. For det annet tar denne omlegging av den amerikanske hjelp sikte på å tjene som en direkte dollarstøtte til de deltagende land. Det som denne sak, som Stortinget har fått seg forelagt i dag, går ut på, er i virkeligheten å tjene som et ledd i gjennomføringen av dette nye program for vårt lands vedkommende.

Det enstemmige forslag fra finanskomiteen, som slutter seg til proposisjonen, går da i første rekke ut på at Regjeringen får fullmakt fra Stortinget til å slutte kontrakter om militære leveranser for et beløp inntil 200 millioner kroner. Denne fullmakt gjelder altså utelukkende

kontrakter som slutes på vegne av den norske Regjering og i den norske Regjerings navn.

Noe som også har krav på stor interesse i denne forbindelse, er den forutsetning at også private norske bedrifter på de forskjelligste områder av vårt produksjonsliv skal komme inn i bildet når det gjelder leveranser av den art det her er spørsmål om. Når det gjelder denne side av saken, vil jeg gjerne få lov å sitere en del fra finanskomiteens innstilling. Det heter bl.a. følgende på side 5, første spalte, nederst:

«De foreslåtte fullmakter begrenser ikke private firmaers adgang til direkte å avslutte slike kontrakter. Komiteen går ut fra at leveranser fra private bedrifter i regelen vil skje på basis av kontrakter direkte sluttet mellom den amerikanske regjering og vedkommende bedrift. Situasjonen kan imidlertid komme til å ligge slik an at det ut fra en vurdering av landets forsvarsinteresser - eller andre viktige interesser - må ansees betydningsfullt å få inngått kontrakter som det ikke vil være mulig for en bedrift å kunne akseptere på rent forretningsmessig grunnlag.»

Og det heter videre lengre ute i innstillingen:

«Det er imidlertid på det rene at konkurransen om «Off Shore»-kontraktene er meget skarp og denne konkurranse, er ytterligere skjerpet på grunn av forskjellige former for økonomisk støtte som leverandørene nyter godt av i de forskjellige land. Dette kan føre til, at vil man oppnå den fordel av militær eller økonomisk art som leveransen under «Off Shore»-programmet innebærer, kan man i enkelte tilfelle bli nødt til å akseptere vilkår som går ut over rent forretningsmessige hensyn. For å få i stand slike kontrakter nevner departementet at det kan bli nødvendig å yte vedkommende produsent forskudd på leveranser, gi økonomisk bistand til anskaffelse av produksjonsutstyr og råvarer, - eller treffe andre ordninger som kan påføre staten utgifter.»

Finanskomiteen har enstemmig sluttet seg til det syn som departementet her gir uttrykk for.

Etter de opplysninger som har foreligget for finanskomiteen, må vi ha grunn til å gå ut fra at disse «Off Shore»-kontraktene vil bli av økende betydning, både rent forsvarsmessig sett og økonomisk sett. Finanskomiteen ser det da også slik at denne omlegging av det amerikanske støtteprogrammet åpner utvilsomme muligheter for norsk produksjonsliv. Det vil derfor være av vesentlig betydning at man i tjenlige og forsvarlige former sørger for at norsk produksjonsliv får den mest mulig allsidige orientering om de muligheter som her kan by seg, og at de muligheter, de chanser som her melder seg, blir aktivisert best mulig. Vi ser det også slik i finanskomiteen at det vil være av vesentlig betydning at norsk produksjonsliv hurtigst mulig kommer inn i dette program. Det er langsiktige mål man her

setter seg, og da ville det være av meget stor betydning om norsk produksjonsliv hurtigst mulig kunne komme inn og få utnyttet de chanser som her på lengre sikt melder seg.

Jeg vil gjerne nevne her i Stortinget at under sakens behandling i finanskomiteen var det særlig et område av vårt produksjonsliv som ble diskutert i komiteen, og det gjelder norsk tekstilindustri. Det er ingen hemmelighet at norsk tekstilindustri for tiden arbeider under meget vanskelige forhold og står overfor meget alvorlige avsetningsproblemer. Jeg skal ikke komme nærmere inn på det i denne forbindelse. Det er ikke klart for oss i komiteen, og jeg går ut fra at det overhodet ikke er klart i dag, hvilke muligheter som kan melde seg for norsk tekstilindustri i denne forbindelse. Det har i finanskomiteen vært nevnt f.eks. muligheter i retning av leveranser av uniformer, ulltepper og andre ting av utstyrsmessig betydning når det gjelder forsvaret. På grunnlag av den diskusjon vi har hatt i finanskomiteen, synes jeg det er riktig å henstille til departementet om gjennom de dertil tjenlige organer - Eksportrådet og andre - å undersøke hvilke eventuelle muligheter og hvilke chanser som her i tilfelle kan by seg også for norsk tekstilindustri.

Forslaget fra departementets side - proposisjonen - har i henhold til Stortingets vedtak vært forelagt for militærkomiteen og utenriks- og konstitusjonskomiteen, som begge har gitt forslaget sin tilslutning, og hvis uttalelser in extenso er referert i innstillingen, side 4-5.

Jeg vil bare til slutt på komiteens vegne gi uttrykk for at vi selvsagt er klar over at en sak av denne særegne karakter reiser visse betenkeligheter, først og fremst fordi vi vet lite om hvilke prinsipper og hvilke retningslinjer som vil bli fulgt i fremtiden ved gjennomføringen av dette program. Vi vet litet om det, og der melder seg derfor mange usikkerhetsmomenter som det er umulig å kunne vurdere i dag. Jeg vil også legge til, at når man ser på de kontraktsformularer som følger denne sak som bilag både når det gjelder leveransekontrakter som Regjeringen slutter i eget navn, og når det gjelder leveranser fra norske bedrifter, så er mange av de klausuler som disse kontraktsformularer inneholder, betenkelige. De rommer sikkert tvil og fortolkningsvanskeligheter og har, som sagt, mange og betenkelige sider. Men alle hensyn tatt i betraktning veier disse betenkeligheter etter finanskomiteens mening litet mot de åpenbare fordeler som vi her kan oppnå hvis vilkårene legges fornuftig til rette for det - forsvarsmessige fordeler fordi man her får en utbygging av vårt produksjonsapparat på det rent forsvarsmessige område, og økonomiske fordeler - og det er jo ikke minst den side av saken som det er naturlig for finanskomiteen å understreke - fordi dette program gjennomført på en fornuftig måte betyr en effektiv dollarstøtte, en meget kjærkommen dollarstøtte - ikke minst på bakgrunn av den meget alvorlige utvikling vi for tiden opplever når det gjelder Norges betalingsbalanse.

På det grunnlag vil jeg da på finanskomiteens vegne anbefale den enstemmige innstilling.

Stranger: Det foreligger utvilsomt i forbindelse med denne innstilling betydelige chanser for store deler av norsk produksjonsliv. Det er et ikke ubetydelig beløp som stilles til disposisjon her, 200 millioner kroner, og bruken av disse penger vil, så vidt jeg kan bedømme situasjonen, kunne bety en konkurransemessig stimulans på den ene siden og en meget nødvendig støtte på den andre siden.

Jeg heftet meg ved sakens ordførers behandling av en bestemt gruppe innenfor norsk produksjonsliv, og da jeg står, og i et langt liv har stått denne gruppe forholdsvis nær, vil jeg gjerne nytte høvet til å understreke hva sakens ordfører sa om nettopp tekstilindustrien i forbindelse med denne innstilling. Kontraktsvilkårene er sikkert vanskelige og mangfoldige, jeg skal ikke komme inn på dem nå. Men for norsk tekstilindustri er situasjonen slik i dag at det ville bety uendelig meget å kunne komme inn i bildet i forbindelse med denne sak. Norsk tekstilindustri er driftsmessig, produksjonsmessig, kvalitetsmessig fullt ut konkurransedyktig, mens den ikke er konkurransedyktig på grunn av det høye lønnsnivå som tekstilindustrien, og også skotøyindustrien, har i dag. Det kan derfor bli spørsmål om å gjøre bruk av de støtteordninger som denne innstillingen peker på, og som jeg forstår går inn som et ledd i vedtaket; for det står:

«For å få i stand slike kontrakter nevner departementet at det kan bli nødvendig å yte vedkommende produsent forskudd på leveranser, gi økonomisk bistand til anskaffelse av produksjonsutstyr og råvarer, - eller treffe andre ordninger som kan påføre staten utgifter.»

Jeg er klar over at man må vise den største skjønnsomhet her, men jeg vil bare tillate meg å peke på hva dette kan komme til å bety nettopp i den meget betrengte situasjon norsk tekstilindustri, og skotøyindustrien på samme måte, er i i dag, - og jeg kan tenke meg at også konfeksjonsindustrien innen ikke lang tid vil være i samme situasjon. Samtlige disse produksjonsgrupper i vårt land har forutsetninger, spesielle forutsetninger, for å kunne levere stoffer til uniformer, selve uniformene, vindtøy, forsvinningsklær, skotøy osv., og det vil være en stor tilfredsstillelse om en på et tidlig tidspunkt vil være oppmerksom på dette forhold.

Jeg vet ikke hva som hittil har kunnet gjøres for å gjøre produksjonslivet kjent med denne meget viktige situasjon. Innstillingen kan det jo ikke kjenne til, men hva har vært gjort? Det ville være interessant å vite i hvilken form produksjonslivet tenkes gjort kjent med de muligheter som denne innstilling fra finanskomiteen innebærer.

Selvik: Om den utenrikspolitiske og konstitusjonelle side av denne sak har utenrikskomiteen uttalt seg, og jeg har ikke noe vesentlig å tilføye. Hva den utenrikspolitiske side

av saken angår, mener vi at den er i orden, og at avtalen faller innenfor rammen av Atlanterhavspaktens forsvarssamarbeid.

Når det gjelder den konstitusjonelle side, har vi heller ikke noe vesentlig å bemerke. Det kan, når en leser innstillingen, se ut som det er en liten divergens mellom Justisdepartementet og komiteen. Det skyldes vel den ting at når Justisdepartementet har uttalt seg, har det utelukkende tenkt på de fullmakter som vi i dag gir Regjeringen, mens komiteen også har tenkt på forholdet i sin helhet, på den generelle avtale som skal sluttes, og vi mener derfor at vi også må henvise til Grunnlovens § 26, annet ledd. Men Regjeringens holdning til dette spørsmålet er det vel ingen tvil om. Regjeringen er også klar over at den generelle avtale skal forelegges Stortinget. Jeg henviser til det som står i innstillingen nederst på side 1 og øverst på side 2, første spalte. Vi vil altså få tilbake den generelle avtale til godkjenning, men vi skal være klar over at i realiteten treffer vi vel avgjørelsen allerede i dag. Utkast til en generell avtale foreligger ferdig fra forhandlernes side, og noen nevneverdige endringer i det kan en vel ikke regne med at det blir.

Jeg har egentlig ikke noe å si til det rent konstitusjonelle heller, men det kunne nok være andre sider ved disse avtaleutkastene som man kunne ha stoppet litt opp ved kanskje.

Avtalene mellom den norske regjering og den amerikanske regjering fremtrer jo som avtaler mellom likeverdige partnere. For så vidt er det greitt, og eventuelle tvister som oppstår, vil bli avgjort på den måte som slike tvister mellom likeverdige partnere blir oppgjort på. Når det gjelder kontrakter med private leverandører, står de i en noe annen stilling. Utkastet bygger, så vidt jeg forstår, på tilsvarende regler som De Forente Staters regjering bruker ved bestillinger innenlands. Nå vet jeg ikke hvorledes det forholder seg ved slike kommersielle transaksjoner. Det er mulig at norske eksportører og fabrikanter må finne seg i at eventuelle tvister skal avgjøres av kjøperlandets domstoler. I dette tilfelle må man også til dels avfinne seg med at de vil bli avgjort på administrativ basis. Men jeg synes at det forholdet får en litt annen karakter når den norske stat så å si skal medvirke til å få i stand slike kontrakter, da forekommer det meg at slike bestemmelser ikke smaker egentlig. Nå, jeg går ut fra at det i praksis ikke vil være så store vanskeligheter med det. Man må gå ut fra at man vil få fair og rimelig behandling, og noen grunn til å nære mistillit overfor amerikanske domstoler skulle det i og for seg absolutt ikke være.

Når jeg først har ordet, vil jeg gjerne få lov til å si et par ord til det hr. Lindebrække nevnte om tekstilindustrien. Det ble utdypet av hr. Stranger, og han antydte at det kan bli nødvendig å medvirke til å gjøre tekstilindustrien konkurransedyktig om slike leveranser hvis

sjansen byr seg. Jeg skal ikke si så mye til det i og for seg. Jeg vil iallfall ikke avvise tanken på forhånd; det er grunn til å overveie alt som kan gjøres for å hjelpe tekstilindustrien i de vanskeligheter som den utvilsomt er oppe i. Men det er også grunn til å understreke at tekstilindustrien selv må gjøre det den kan for å komme på konkurransedyktig basis. Jeg tror at en med sikkerhet kan påstå at deler av norsk tekstilindustri har vært og er oppe i en kvalitetskrise, og at dette forholdet er sterkt medvirkende til de vanskeligheter som de i dag har, det nærer jeg ikke den ringeste tvil om. Jeg går ut fra at tekstilindustrien er oppmerksomme på denne svakheten selv og at den gjør hva gjøres kan for å prøve å overvinne den. Men det skader ikke at det blir rettet en oppfordring fra Stortingets talerstol om det spørsmålet når denne saken i tilfelle kommer opp.

Hognestad (komiteens formann): Jeg tror at dette er en sak som kan by på atskillige fordeler, særlig når det gjelder valutabalansen. Vi har vurdert de forhold og de betenkeligheter som var forbundet med dette, og vi har ikke funnet noen særlige betenkeligheter, og derfor er tilrådinga samstemmig.

Hvorvidt det er muligheter her for å hjelpe den norske tekstilindustri tør jeg ikke ha noen formening om, men jeg vil reservere meg mot den uttalelse av hr. Stranger om at det skulle være høve til å subsidiere norsk tekstilindustri på grunn av det høye lønnsnivå. På de premisser tror jeg ikke det går an å subsidiere norsk tekstilindustri. Det var imidlertid ikke dette jeg egentlig forlangte ordet for å si.

I stedet for en forsterkning av komiteen har man her benyttet den ordning at to av fagkomiteene har avgitt uttalelser til finanskomiteen, og jeg vil så sterkt jeg kan, henstille til presidentskapet å ta opp dette prinsipp. Jeg tror de røynsler vi nå har vunnet, er såpass gode at det vil være meget bedre å bruke denne ordning enn forsterkninger, således at man for eksempel i en del av de saker som finanskomiteen har, og som gjelder fiskeavgifter og andre ting, fikk en uttalelse fra sjøfarts- og fiskerikomiteen på faglig basis, og at man trykte den i innstillingen. Det tror jeg er en langt heldigere ordning enn forsterkninger, fordi den ikke på samme måte river opp komiteene.

Statsråd Lange: Regjeringen tillegger i likhet med komiteens ordfører denne sak stor betydning, av flere grunner. Det er nå så temmelig på det rene at den alminnelige økonomiske hjelp fra Amerikas Forente Stater, som vi som andre medlemsstater av Atlanterhavspakten hittil har nytt godt av, kan vi ikke regne med vil bli fortsatt, og det er da i form av Off Shore-kontrakter, Off Shore-kjøp, at vi kan ha håp om å få noen valutarisk støtte fra De Forente Stater. Men Regjeringen tillegger saken stor betydning også rent produksjonsmessig og forsvarsmessig. Den betyr en sjanse til

å opprettholde og øke sysselsetting og produksjon på områder hvor det er av stor interesse å øke dem, både rent økonomisk og av forsvarsmessige grunner.

Hr. Stranger spurte hvordan bedriftslivet blir gjort kjent med de muligheter som her måtte by seg. Der er situasjonen den at vi må avvente anbudsinnbydelser fra de amerikanske myndigheter. Når slike konkrete anbudsinnbydelser foreligger, blir de gjort kjent for alle bedrifter som kan tenkes å ha muligheter for å konkurrere. Siden tekstilindustrien, og også skotøyindustrien, har vært trukket i forgrunnen her, vil jeg gjerne si at Regjeringen selvfølgelig vil være interessert i å bidra til å utnytte alle de muligheter som da måtte komme til å by seg, men jeg skylder å gjøre oppmerksom på at hittil har anbudsinnbydelser for disse industriens vedkommende ikke kommet til Norge. Fra norsk side vil man også opptre aktivt, for så vidt som Norges Eksportråd, som er trukket inn i arbeidet med disse sakene, gjør de amerikanske myndigheter oppmerksomme på hvilke produksjonsmuligheter vi har på de forskjellige områder, og vi får jo håpe at også bestillinger på dette område kan komme. Hittil har de ikke foreligget.

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i:

- a) at Kongen eller den han bemyndiger innen 30. juni 1954 inngir anbud og slutter kontrakter om levering av ammunisjon og militært utstyr m.v. under det amerikanske «Off Shore Procurement Program» for et beløp av inntil kr. 200 000 000.
- b) at kongen eller den han bemyndiger slutter kontrakter med Statens militære bedrifter eller andre norske bedrifter om underleveranser for å oppfylle leveringsforpliktelse som måtte oppstå som følge av kontrakter sluttet i medhold av fullmakt som nevnt under litra a) ovenfor.
- c) at det ved benyttelsen av de fullmakter som er nevnt under ovenstående litra a) og b), ved siden av rent forretningsmessige hensyn også kan tas hensyn til landets forsvarsinteresser og andre viktige samfunnsmessige interesser.
- d) at reglene om forskudd, avbetaling og betaling i «Forskrifter om bortsettelse av leveranser og arbeider for Statens regning», fastsatt ved Stortingsbeslutning av 4. juli 1927, jfr. også kgl. resolusjon av 31. august 1928, 1. februar 1935 og 15. juli 1949, kan anvendes på underleveranseforhold som nevnt under ovenstående litra b).
- e) at Kongen eller den han bemyndiger slutter kontrakter med Raufoss Ammunisjonsfabrikker og Kongsberg Våpenfabrikk for å oppfylle de leveranseforpliktelser

som Regjeringen ved Forsvarsdepartementet har påtatt seg ved kontrakten om «Off Shore»-leveringer inngått i 1952.

- f) at de utgifter som benyttelsen av de fullmakter som er nevnt under a) - e) måtte medføre, dekkes under kap. 1009, «Ymse» på statsbudsjettet. Melding om bruken av fullmaktene med oversikt over de utgifter som måtte være blitt påført Staten forelegges for Stortinget.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Protokollen ble deretter opplest uten å foranledige noen bemerkning.

Møtet hevet kl. 13.35.